

Державна наукова установа
«Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини»
Державного управління справами

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора з наукової роботи
професор **Юрій Яценко**

РОБОЧА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ВНУТРІШНІ ХВОРОБИ»

для здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії

Термін навчання 4 роки

Напрямок підготовки 22 «Охорона здоров'я»
(шифр і назва напряму підготовки)

Спеціальність 222 «Медицина»
(шифр і назва спеціальності)

Схвалено Науково-методичною радою ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС
20.07.2023 р. (протокол № 9)

Київ – 2023

Розробники програми:

В.З. Нетяженко, доктор медичних наук 14.00.06 – кардіологія, професор, член-кореспондент Національної академії медичних наук України за спеціальністю «терапія», завідувач кафедри пропедевтики внутрішньої медицини №1 Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, головний науковий співробітник наукового відділу внутрішньої медицини Державної наукової установи «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами.

К.О. Міхалєв, кандидат медичних наук 14.01.02 – внутрішні хвороби старший науковий співробітник наукового відділу внутрішньої медицини Державної наукової установи «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами.

О. О. Дзівінська, кандидат медичних наук 14.03.03 – нормальна фізіологія, учений секретар Державної наукової установи «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами, лікар-терапевт вищої категорії.

Рецензент:

Г.З. Мороз, професор кафедри військової загальної практики – сімейної медицини Української військово-медичної академії, доктор медичних наук, професор

1. Загальні відомості

Назва дисципліни	Внутрішні хвороби
Розробники робочої програми	<p>В.З. Нетяженко, доктор медичних наук 14.00.06 – кардіологія, професор, член-кореспондент Національної академії медичних наук України за спеціальністю «терапія», завідувач кафедри пропедевтики внутрішньої медицини №1 Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, головний науковий співробітник наукового відділу внутрішньої медицини Державної наукової установи «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами.</p> <p>К.О. Міхалєв, кандидат медичних наук 14.01.02 – внутрішні хвороби старший науковий співробітник наукового відділу внутрішньої медицини Державної наукової установи «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами.</p> <p>О. О. Дзівінська, кандидат медичних наук 14.03.03 – нормальна фізіологія, учений секретар Державної наукової установи «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами, лікар-терапевт вищої категорії.</p>
Контактний телефон	<p>(044) 254-64-10</p> <p>(044) 284-71-07</p>
E-mail:	clinicgovua@gmail.com
Сторінка на сайті	https://clinic.gov.ua/?page_id=9855

2. Опис навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Внутрішні хвороби» є складовою загальної освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 222 «Медицина» та розрахована на 16 кредитів ECTS (480 годин – 250 годин аудиторних занять і 250 годин самостійної роботи).

Програма розрахована для керівників (розділ 1 Класифікатора професій (ДК 003-2010) та професіоналів (розділ 2), що за рівнем кваліфікації за дипломом про повну вищу освіту відповідають рівню магістра за напрямом підготовки «Медицина», (спеціальності «Лікувальна справа»)) та відповідають наступним кваліфікаційним вимогам: проходження інтернатури за однією зі спеціальностей медичного профілю з наступною спеціалізацією з внутрішніх хвороб – післядипломна спеціалізація за фахом «Терапія», наявність сертифіката лікаря-спеціаліста та посвідчення про присвоєння (підтвердження) кваліфікаційної категорії з цієї спеціальності.

Робоча програма підготовки докторів філософії складена на основі Закону України «Про вищу освіту», «Порядку підготовки здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», Положення про підготовку докторів філософії Державної наукової установи «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами.

Предметом навчальної дисципліни «Внутрішні хвороби» є діагностика, профілактика та лікування основних захворювань внутрішніх органів з позицій доказової медицини.

Міждисциплінарні зв'язки: відповідно до навчального плану, вивчення навчальної дисципліни «Внутрішні хвороби» здійснюється, коли аспірантом набуті відповідні знання з

основних базових дисциплін на II рівні вищої освіти, а також дисциплін: Історія філософії, як методологічна основа розвитку науки та цивілізації, Англійська мова у науково-медичному спілкуванні, медична етика та деонтологія, Культура мови лікаря: термінологічний аспект, Публікаційна активність та наукометричні бази даних, Біоетичні та медико-правові основи наукових досліджень, з якими інтегрується програма Внутрішні хвороби. У свою чергу, робоча програма формує засади поглибленого вивчення аспірантом наступних спеціалізованих дисциплін терапевтичного профілю (Внутрішні хвороби, Кардіологія, Ревматологія, Фтизіатрія, Гастроентерологія, ендокринологія, Загальна практика-сімейна медицина, Побічна дія ліків, Клінічна фармакологія, Клінічна біохімія та мікробіологія, Клінічна морфологія,) та теоретичного (Нормальна анатомія, Патологічна анатомія, Фізіологія, Патологічна фізіологія, Фармакологія, Мікробіологія, Гістологія).

3. Політика навчальної дисципліни

Політика щодо дотримання норм етики та деонтології, а також принципів академічної доброчесності здобувачами вищої освіти:

- дотримання принципів толерантності, доброзичливості та виваженості у спілкуванні зі здобувачами та викладачами, пацієнтами, медичним персоналом закладів охорони здоров'я;

- дотримання позицій академічної доброчесності та професійної етики та деонтології у навчальних ситуаціях;

- самостійне виконання навчальних завдань поточного та підсумкового контролів та коректне оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей.

Політика щодо відвідування та відпрацювання пропущених занять здобувачами вищої освіти:

- присутність здобувачів на всіх лекційних та практичних заняттях, а також, підсумковому модульному контролі є обов'язковим (окрім випадків з поважних причин).

- відпрацювання пропущених здобувачами занять відбувається згідно з графіком відпрацювання, а також консультацій викладачів.

4. Розподіл навчальних годин.

Вид заняття / підсумкового контролю	Кількість годин
I Нормативна складова 354 години /12 кредитів ECTS	
Лекції	44
Практичні заняття	80
Семінарські заняття	60
Самостійна робота	170
II Варіативна складова 120 годин / 4 кредити ECTS (2 модулі за спеціальною підготовкою на вибір)	
Заключна атестація (тестування, іспит)	6
Всього годин / кредити ECTS	480 годин / 16 кредитів ECTS

5. Мета та завдання навчальної дисципліни: вивчення нормативної навчальної дисципліни «Внутрішні хвороби» для здобувачів освітньо-наукового ступеня доктора філософії у галузі охорони здоров'я зі спеціальності «Медицина» проводиться з метою формування науково-педагогічних кадрів з урахуванням вимог освітньо-кваліфікаційних характеристик лікаря спеціаліста зі спеціальності «Внутрішні хвороби».

Вказана мета є складовою формування у аспірантів – здатності розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної медичної діяльності, а саме – **терапії**,

проводити оригінальне наукове дослідження та здійснювати дослідницько-інноваційну діяльність в галузі охорони здоров'я з актуальних питань внутрішніх хвороб на основі глибокого переосмислення наявних та створення нових цілісних теоретичних або практичних знань та/або професійної практики.

Зміст навчальної програми при підготовці в аспірантурі охоплює весь обсяг теоретичних знань, умінь і практичних навичок, необхідних лікарю-спеціалісту терапевту для виконання оригінального наукового дослідження, отримання нових фактів та їх впровадження у медицину.

Навчальний план циклу визначає тривалість навчання, розподіл годин, відведених на вивчення розділів навчальної програми.

Для виконання даної програми навчальним планом передбачено традиційні види занять: лекції, практичні заняття, семінари, самостійна робота. Теоретична підготовка передбачає не тільки відвідування лекцій та практичних і семінарських занять, а і самостійну роботу з рекомендованою літературою та іншими матеріалами, зокрема – окремими міжнародно-правовими стандартами, положеннями чинного законодавства України, методичними рекомендаціями сучасними джерелами у сфері медичної наукової діяльності, а також організацією, забезпеченням та здійсненням усних та письмових презентацій власних наукових досліджень з актуальних питань внутрішньої медицини українською мовою та реєстрацією прав інтелектуальної власності.

Навчальний план та програма підготовки аспірантів з нормативної навчальної дисципліни «**Внутрішні хвороби**» розрахована на 16 кредитів (480 год.), що включають освітню, наукову та практичну складові, охоплюючи увесь необхідний обсяг професійних компетенцій, що мають бути сформовані у аспірантів за результатами вивчення даної навчальної дисципліни.

Під час розробки навчального плану та програми підготовки аспірантів з нормативної навчальної дисципліни «**Внутрішні хвороби**» враховано актуальні завдання з підвищення загальної якості освітнього процесу у системі післядипломної медичної освіти, зокрема:

- розширення можливостей доступу аспірантів до якісної фахової освіти;
- врахування в процесі навчання індивідуальних потреб та можливостей аспірантів;
- опанування аспірантами навичок самостійної роботи;
- підвищення ефективності підготовки завдяки застосуванню сучасних інформаційних і комунікаційних засобів.

Навчальний план та програма навчальної дисципліни «**Внутрішні хвороби**» доповнені переліком компетентностей, якими мають оволодіти аспіранти за результатами вивчення даної навчальної дисципліни, списком рекомендованих нормативно-правових та інших джерел.

Для виявлення рівня компетентностей аспірантів, після кожного розділу програми проводиться проміжний контроль знань за рахунок годин, передбачених на семінарських заняттях.

Згідно з Національною рамкою кваліфікацій особи, які навчаються в аспірантурі зі спеціальності «**Внутрішні хвороби**» за цією програмою, мають відповідати восьмому кваліфікаційному її рівню, що передбачає здобуття теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей в сфері формування і реалізації державної політики в сфері охорони здоров'я, досвіду інших країн щодо організації та діяльності терапевтичної служби в системі охорони здоров'я держави; науково обґрунтованим фактичним даним, щодо діагностики, профілактики та лікування основних захворювань внутрішніх органів з позицій доказової медицини; розуміння процесів прийняття рішень і управління кадрами та матеріально-технічними ресурсами.

6. Компетентності та результати вивчення навчальної дисципліни:

Інтегральні компетентності:

– опанування когнітивними навичками, які демонструють розуміння теоретичних знань і критичне осмислення теорії і практики, оцінку наявних знань та ідей, здатність до аргументації для захисту дослідницької позиції по відношенню до інших досліджень, тощо, комунікаційними навичками для глибокого розуміння, використання і критичного відношення до теоретичних положень і методик;

– засвоєння етичних принципів, які застосовуються до сфери дослідження, нормативів і стандартів проведення досліджень і впровадження фактичних даних в практику;

– оволодіння технічними та творчими навичками встановлення причинно-наслідкових зв'язків та здатністю розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної медичної діяльності, проведення системного власного наукового дослідження в галузі охорони здоров'я і представлення його результатів на основі теоретичних знань та/або професійної практики.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до вдосконалення та розвитку власного інтелектуального та загальнокультурного рівня.

ЗК2. Вміння працювати самостійно, з дотриманням дослідницької етики, академічної доброчесності та авторського права.

ЗК3. Здатність до абстрактного креативного мислення, виявлення, отримання, систематизації, синтезу й аналізу інформації з різних джерел із застосуванням сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності.

ЗК4. Вміння спілкуватись і працювати у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.

ЗК5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати нові ідеї та приймати обґрунтовані рішення для досягнення поставлених цілей.

ЗК6. Вміння оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК7. Здатність готувати наукові тексти, представляти, обговорювати, вести дискусії та наукову полеміку щодо результатів своєї наукової роботи державною та іноземною мовами в обсязі, достатньому для повного розуміння, демонструючи культуру наукового усного і писемного мовлення.

ЗК8. Вміння планувати та управляти часом.

ЗК9. Здатність виявляти ініціативу, брати на себе відповідальність, мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК1. Здатність визначати комплекс необхідних клінічних, інструментальних та лабораторних методів і методик дослідження стану здоров'я за норми та патології у віковому і порівняльному аспектах, різних біологічних субстратів тощо з отриманням достовірних результатів відповідно до обраної спеціалізації та поставленої мети.

СК2. Вміти встановлювати причинно-наслідкові механізми змін гомеостазу організму, диференціювати етіологічні фактори, встановлювати їх взаємовплив на патогенез захворювання та прогнозувати можливі зміни гомеостазу в організмі.

СК3. Здатність до визначення потреби у додаткових знаннях за напрямком наукових досліджень, вміти розробляти та управляти науковими проектами, генерувати наукові гіпотези у сфері медицини.

СК4. Володіти сучасними методами наукового дослідження, вміти обирати методи та критерії оцінки досліджуваних феноменів та процесів в галузі медицини відповідно до цілей та завдань наукового проекту.

СК5. Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати наукових досліджень, порівнювати їх з результатами інших вітчизняних і зарубіжних науковців з

обраної спеціальності, робити обґрунтовані та достовірні висновки, створювати бази даних і використовувати інтернет-ресурси.

СК6. Здатність знаходити шляхи можливого використання отриманих результатів для подальшого розвитку науки.

СК7. Оприлюднення результатів наукових досліджень в усній і письмовій формах відповідно до національних та міжнародних стандартів.

СК8. Здатність володіти професійною іноземною мовою, вільно сприймати, обробляти та відтворювати інформацію іноземною мовою на загальні та фахові теми, вміти вести наукові дискусії, виявляти і вирішувати наукові задачі та проблеми у межах обраної спеціалізації з дотриманням норм наукової етики і академічної чесності.

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку діяльність у межах обраної спеціалізації, застосовуючи традиційні та інноваційні методи, прийоми, засоби тощо

Програмними результатами навчання (ПРН), на формування яких спрямована навчальна дисципліна «Внутрішні хвороби», є:

ПРН 1. Застосовувати науково-професійні знання; формулювати ідеї, концепції з метою використання в науковій діяльності.

ПРН 2. Демонструвати знання методології дослідження в цілому і методів певної сфери наукових інтересів, зокрема.

ПРН 3. Інтерпретувати та аналізувати інформацію, коректно оцінювати нові й складні явища та проблеми з науковою точністю критично, самостійно і творчо.

ПРН 4. Виявляти невирішені проблеми у предметній області медицини та визначати шляхи їх вирішення

ПРН 5. Формулювати наукові гіпотези, мету і завдання наукового дослідження.

ПРН 6. Самостійно і критично проводити аналіз і синтез наукових даних.

ПРН 7. Розробляти дизайн та план наукового дослідження, використовуючи відповідні методи дослідження в галузі медицини.

ПРН 8. Виконувати та вдосконалювати сучасні методики дослідження за обраним напрямом наукового проекту.

ПРН 9. Винаходити нові способи діагностики, лікування та профілактики захворювань людини.

ПРН 10. Використовувати результати наукових досліджень в медичній практиці та суспільстві.

ПРН 11. Інтерпретувати можливості та обмеження наукового дослідження, його роль в розвитку системи наукових знань і суспільства в цілому.

ПРН 12. Представляти результати наукових досліджень в усній і письмовій формах у науковому співтоваристві і суспільстві в цілому, відповідно до національних та міжнародних стандартів.

ПРН 13. Управляти роботою колег, міждисциплінарної команди.

ПРН 14. Використовувати етичні принципи в роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами, дотримуватися наукової етики.

ПРН 15. Демонструвати академічну доброчесність та діяти відповідально щодо достовірності отриманих наукових результатів.

Короткий зміст навчальної дисципліни – внутрішні хвороби

Спеціальна підготовка з внутрішніх хвороб						
Нормативна частина						
Модуль 9	Кардіологія	2	60	38	22	Залік
Модуль 10	Пульмонологія	2	60	36	24	Залік
Модуль 11	Гастроентерологія	2	60	30	30	Залік
Модуль 12	Нефрологія	2	60	30	30	Залік
Модуль 13	Гематологія	2	60	30	30	Залік
Модуль 14	Ревматологія	1	30	16	14	Залік
Модуль 15	Ендокринологія	1	24	4	20	
<i>Разом годин - нормативна частина (модулі за спеціальною підготовкою з внутрішніх хвороб)</i>		12	354	184	170	
Варіативна частина (модулі за спеціальною підготовкою за спеціальністю «внутрішні хвороби» на вибір)						
Модуль 16	Окремі хвороби органів травлення	2	60	30	30	Залік
Модуль 17	Запальні хвороби серця, кардіоміопатії	2	60	30	30	Залік
Модуль 18	Невідкладні стани при захворюваннях системи кровообігу і органів дихання	2	60	30	30	Залік
Модуль 19	Особливості перебігу захворювань внутрішніх органів у осіб різного віку. Екстрагенітальна патологія у вагітних	2	60	30	30	Залік
<i>Разом годин - варіативна частина (2 модулі за спеціальною підготовкою з внутрішніх хвороб на вибір)</i>		4	120	60	60	
	Заключна атестація зі спеціальності «внутрішні хвороби»		6	6		Тестування, іспит
<i>Всього годин зі спеціальної підготовки з внутрішніх хвороб</i>		16	480	250	230	
<i>Разом годин із загальної та спеціальної підготовки</i>		42	1260	598	662	

Структура навчальної дисципліни «внутрішні хвороби»

№ пп модулів	Назва модулів	Кредити	Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8
Нормативна частина (модулі зі спеціальної підготовки з внутрішніх хвороб)							
Модуль 9	Кардіологія	2	12	14	12	22	60
9.1	Аритмії: сучасні класифікації, методи діагностики та підходи до лікування і надання невідкладної допомоги. Лікування приступу пароксизмальної тахікардії (суправентрикулярної та вентрикулярної), тріпотіння та миготіння передсердь.		4	4	4	8	20
9.2	Ішемічна хвороба серця. Стабільна стенокардія. Гострий коронарний синдром, нестабільна стенокардія. Інфаркт міокарда, клініка, діагностика, ускладнення. Сучасна тактика лікування ГКС. Реперфузійна терапія ГКС, види реперфузії,покази та протипокази. Дисліпідемії. Атеросклероз.		4	6	4	6	20
9.3	Диференціальний діагноз при артеріальних гіпертензіях. Основні типи симптоматичних гіпертензій. Артеріальні гіпертензивні кризи та гострі порушення мозкового кровообігу. Лікування гіпертонічного кризу в молодому та похилому віці і ускладненого порушення мозкового кровообігу. Клінічна фармакологія антигіпертензивних засобів.		4	4	2	8	18
	Модульний контроль (залік)				2		2
Модуль 10	Пульмонологія	2	8	18	10	24	60

№ пп модулів	Назва модулів	Кредити	Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8
10.1	Диференціальний діагноз бронхообструктивного синдрому Етіологія і патогенез ХОЗЛ. Положення Глобальної стратегії GOLD. Сучасна класифікація ХОЗЛ. Основні клінічні симптоми і синдроми. Ускладнення ХОЗЛ. Діагностика: лабораторна, функціональна, рентгенологічна. Принципи медикаментозної терапії. Перебіг COVID-19 на тлі ХОЗЛ.		2	2	2	4	10
10.2	Етіологія і патогенез бронхіальної астми. Положення Глобальної стратегії лікування і профілактики бронхіальної астми (GINA) Принципи медикаментозної терапії, контроль астми. Перебіг COVID-19 на тлі БА.		2	4	2	4	12
10.3	Пневмонії. Етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, антибактеріальна терапія. Негоспітальна пневмонія, асоційована з COVID-19. КТ семіотика ураження легень при COVID-19.		2	2	2	4	10
10.4	Респіраторна недостатність та її патогенетичні варіанти. Диференціальна діагностика при дихальній недостатності обструктивного та рестриктивного типу. Захворювання та синдроми, що викликають респіраторну недостатність. Легеневе серце (гостре, хронічне). Тромбоемболія легеневої артерії: клінічні варіанти, диференціальна діагностика, диференційована невідкладна допомога. Респіраторна недостатність при COVID-19		2	2	2	4	10
10.5	Інтерстиціальні захворювання та синдроми. Саркоїдоз органів дихання . Фіброзуєчі альвеоліти (ідіопатичний легеневий фіброз та інші захворювання та синдроми, васкуліти, хвороби накопичення та інші дисеміновані захворювання легень. Особливості клініки. Ускладнення, диференціальний діагноз, терапевтична тактика.			4		4	8
10.6	Туберкульоз. Класифікація. Епідеміологія. Сучасна діагностика. Стратегії лікування (ВООЗ). Мультирезистентний туберкульоз.			4		4	8
	Модульний контроль (залік)				2		2
Модуль 11	Гастроентерологія	2	6	14	10	30	60

№ пп модулів	Назва модулів	Кредити	Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8
11.1	Сучасні методи дослідження в гастроентерології. Протоколи проведення верхньої та нижньої ендоскопії.			4	2	6	12
11.2	Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба Хронічний гастрит та функціональна диспепсія. Пептична виразка шлунку та дванадцятипалої кишки		2		2	4	8
11.3	Хронічні захворювання тонкої кишки: целиакія та інші ентеропатії. Хронічні захворювання товстої кишки: виразковий коліт, хвороба Крона та синдром подразненої кишки		2		2	4	8
11.4	Хронічний холецистит, жовчно-кам'яна хвороба, дискінезія жовчних шляхів. Хронічний панкреатит Диференціальний діагноз при постхолецистектомічному синдромі. Диференційоване лікування. Диференціальний діагноз при постгастрорезекційному та постваготомічному синдромі.		2	4		4	10
11.5	Хронічні гепатити. Клінічна класифікація хронічних гепатитів Основні клінічні і лабораторні синдроми у хворих на ХГ. Критерії діагностики ХВГ. Система оцінок активності запалення та фіброзу печінки за шкалою METAVIR			4		6	10
11.6	Цироз печінки. Портальна гіпертензія. Механізми розвитку, діагностика, тактика ведення, первинна та вторинна профілактика ускладнень.			2	2	6	10
	Модульний контроль (залік)				2		2
Модуль 12	Нефрологія	2	8	12	10	30	60
12.1	Диференціальний діагноз при сечовому синдромі. Види протеїнурії. Гематурія, піурія, циліндурія.			2	2	6	10

№ пп модулів	Назва модулів	Кредити	Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8
	Лабораторні та інструментальні методи діагностики.						
12.2	Хронічний гломерулонефрит. Визначення. Етіологія. Патогенез, значення імунологічної складової. Діагноз. Основні синдроми. Диференціальний діагноз при нефротичному синдромі. Профілактика. Медикаментозне та немедикаментозне лікування. Існуючі стандарти лікування. Прогноз та працездатність.		2	2		6	10
12.3	Пієлонефрит. Сечокам'яна хвороба. Визначення. Діагностика. Клінічні прояви, ускладнення. Диференційний діагноз сечового синдрому при гематурії, лейкоцитурії, протеїнурії. Первинна та вторинна профілактика. Роль санації вогнищ інфекції в профілактиці. Медикаментозне та немедикаментозне лікування. Існуючі стандарти лікування. Прогноз та працездатність.		2	2		6	10
12.4	Тубулоінтерстиціальний нефрит. Гострий інтерстиціальний нефрит Хронічний інтерстиціальний нефрит Класифікація за МКБ-10: Обов'язкові та додаткові лабораторні та інструментальні дослідження. Лікування та критерії ефективності терапії.		2	2	2	4	10
12.5	Діагностика та лікування пацієнтів з гострим пошкодженням нирок або хворих на ХХН I-IV в умовах пандемії COVID-19. Ведення хворих на ХХН I-IV стадій в умовах пандемії COVID-19. Лікування хворих на ХХН VГД та організація роботи відділення нефрології та діалізу в умовах пандемії COVID-19		2	2	2	4	10
12.6	Хронічна ниркова недостатність. Етіологія , патогенез. Класифікація ХЗН (NKF, USA).			2	2	4	8

№ пп модулів	Назва модулів	Кредити	Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8
	Діагностика та диференціальна діагностика. Клінічні критерії і синдроми. Лікування. Прогноз.						
	Модульний контроль (залік)				2		2
Модуль 13	Гематологія	2	8	12	10	30	60
13.1	Диференціальний діагноз при анеміях. Лікування анемій. Геморагічні діатези. Ідіопатична тромбоцитопенічна пурпура (хвороба Верльгофа).		2	2	2	6	12
13.2	Гемобластози. Гострі та хронічні лейкемії. Диференціальна діагностика та лікування.				2	6	8
13.3	Лімфома Ходжкіна та неходжкінські злякисні лімфоми		2	2	2	6	12
13.4	Мієлопроліферативні неоплазії: справжня поліцитемія, есенціальна тромбоцитемія, первинний мієлофіброз. Диференціальна діагностика та лікування.		2	4		6	12
13.5	Множинна мієлома. Основні клінічні прояви та особливості діагностики множинної мієломи. Лабораторні та рентгенологічні прояви хвороби. Критерії встановлення діагнозу (система CRAB). Покази для початку специфічної терапії. Основні методи та схеми лікування. Покази для трансплантації кісткового мозку.		2	4	2	6	14
	Модульний контроль (залік)				2		2
Модуль 14	Ревматологія	1	2	10	4	14	30
14.1	Диференціальний діагноз при суглобовому синдромі. Остеоартроз. Ревматоїдний артрит. Подагра. Реактивний артрит		2	4		4	10

№ пп модулів	Назва модулів	Кредити	Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8
14.2	Диференціальний діагноз при захворюваннях сполучної тканини. Системний червоний вівчак, системна склеродермія, дерматомиозит.			2	2	6	10
14.3	Гостра ревматична лихоманка. Диференціальний діагноз при тривалій лихоманці.			4		4	8
	Модульний контроль (залік)				2		2
Модуль 15	Ендокринологія	1			4	20	24
15.1	Диференціальний діагноз при гіперглікемії та глюкозурії. Лікування цукрового діабету.				4	20	24
	<i>Разом нормативна складова (модулі зі спеціальної підготовки з внутрішніх хвороб – модулі 9 – 15)</i>	<i>12</i>	<i>44</i>	<i>80</i>	<i>60</i>	<i>170</i>	<i>354</i>
В а р і а т и в н а ч а с т и н а (модулі зі спеціальної підготовки з внутрішніх хвороб на вибір)							
Модуль 16	Окремі хвороби органів травлення	2	8	12	10	30	60
16.1	Печінкова недостатність. Лікування.		2	2	2	6	12
16.2	Диференціальний діагноз при асциті та портальній гіпертензії. Терапевтична тактика. Невідкладна допомога.		2	4	2	10	18
16.3	Диференціальний діагноз при "гострому животі" та "псевдоабдомінальному" синдромі.		2	2	2	6	12
16.4	Особливості клініки та лікування захворювань органів травлення в похилому і старечому віці.		2	2		4	8
16.5	Лікувальне харчування при захворюваннях органів травлення.			2	2	4	8
	Модульний контроль (залік)				2		2
Модуль 17	Запальні хвороби серця, кардіоміопатії	2	6	14	10	30	60
17.1	Міокардити. Етіологія і патогенез, клінічні прояви		2	2	2	6	12
17.2	Хвороби перикарда, сухі і випотні. Значення туберкульозу, ревматизму, колагенозів, діагностика, лікування.			2		6	8

№ пп модулів	Назва модулів	Кредити	Лекції	Семинарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8
17.3	Хвороби ендокарда, гострий і затяжний септичний едокардит.			2	2	6	10
17.4	Кардіоміопатії, класифікація, діагностика, лікування.		2	4	2	6	14
17.5	Ревматична лихоманка. Набуті пороки серця.		2	4	2	6	14
	Модульний контроль (залік)				2		2
Модуль 18	Невідкладні стани при захворюваннях системи кровообігу і органів дихання	2	8	10	12	30	60
18.1	Сучасні підходи до діагностики та лікування серцевої недостатності. Ускладнений гіпертензивний криз.		2	2	2	4	10
18.2	Гострий коронарний синдром. Кардіогенний шок: діагностичні критерії та диференційована невідкладна допомога.		2			6	8
18.3	Пароксизмальні порушення ритму та провідності			2	2	4	8
18.4	Серцева астма та набряк легень. Сучасні підходи до діагностики та лікування серцевої недостатності. Серцева астма, набряк легень.		2	2	2	6	12
18.5	Невідкладна допомога при раптовій смерті.		2	2	2	6	12
18.6	Тромбоемболія легеневої артерії			2	2	4	8
	Модульний контроль (залік)				2		2
Модуль 19	Особливості перебігу захворювань внутрішніх органів у осіб різного віку. Екстрагенітальна патологія у вагітних	2	4	12	14	30	60
19.1	Ускладнення цукрового діабету. Лікування діабетичних ком.		2	2	2	6	12
19.2	Гострі алергологічні стани. Анафілактичний шок. Зупинка серця. Лікування хворих з анафілактичним шоком та іншими гострими алергозами.		2	2	2	4	10

№ пп модулів	Назва модулів	Кредити	Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8
19.3	Клінічна фармакологія нестероїдних протизапальних та імуносупресивних засобів.			2	2	6	10
19.4	Екстрагенітальна патологія та вагітність.			2	2	6	10
19.5	Диференціальний діагноз при функціональних хворобах органів травлення.			2	2	4	8
19.6	Особливості перебігу і лікування захворювань органів дихання у хворих похилого і старечого віку.			2	2	4	8
	Модульний контроль (залік)				2		2
	<i>Разом годин - варіативна частина (2 модулі зі спеціальної підготовки з внутрішньої медицини на вибір)</i>	4		60		60	120
	Заключна атестація з внутрішніх хвороб. (іспит)			6			6
	<i>В с ь о г о г о д и н - спеціальна підготовка з внутрішніх хвороб</i>	16		250		230	480

9. Методи навчання

- Вербальні (лекція, пояснення, консультація).
- Наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація).
- Пояснювально-ілюстративні або інформаційно-рецептивні (надання готової інформації викладачем та її засвоєння аспірантами).
- Практичні (проведення експерименту, дослідження, проведення медичної практики виконання графічних робіт).
- Метод проблемного викладу (навчання аспірантів на проблемних ситуаціях з метою підготовки до роботи в реальних умовах медичної практики, підготовки до презентацій результатів власних досліджень, просвітніх матеріалів).
- Частково-пошуковий або евристичний (оволодіння окремими елементами пошукової діяльності: викладач формулює проблему, аспіранти – гіпотезу).

10. Методи оцінювання

Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда. Методи письмового контролю: тематичний поточний письмовий тестовий контроль, розв'язування типових та нетипових ситуаційних задач та завдань (ситуаційне компетентне завдання).

Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз, виступ з доповіддю, виконання презентації за темою, самостійного опрацювання, виконання індивідуального дослідного завдання.

Модуль включає бали за поточну роботу на навчальній практиці (опитування за темою, виконання самостійної роботи, виконання практичних завдань, вирішення ситуаційних задач та завдань, тестування).

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом на навчальній практиці, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

Поточний контроль здійснюється відповідно до конкретних цілей на кожній навчальній практиці засвоєння теми змістового модулю (поточний контроль).

Оцінка за навчальний модуль виставляється за двобальною шкалою: «зараховано» або «не зараховано» та визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах), що виставляється на кожному навчальному занятті за відповідною темою та кількістю балів за виконання індивідуальних завдань аспірантом.

Максимальна кількість балів, яку може набрати аспірант при вивченні навчальних модулів – 120 балів, (100%), мінімальна – 70 балів.

Підсумковий контроль (іспит) здійснюється по завершенню вивчення всіх тем навчальної дисципліни на останньому контрольному занятті. Максимальна кількість балів, яку може набрати аспірант при складанні підсумкового контролю (іспиту), становить 80. Підсумковий контроль вважається зарахованим, якщо аспірант набрав не менше 50 балів. До іспиту допускаються аспіранти, які відвідали усі аудиторні заняття та набрали кількість балів, не меншу за мінімальну.

Форма проведення підсумкового контролю є стандартизованою (тестові завдання, ситуаційні задачі, усний та письмовий контроль теоретичних знань, практична перевірка навичок та вмінь, програмований комп'ютерний контроль) відповідно до ОНП.

11. Оцінювання дисципліни.

Оцінка за дисципліну визначається як сума балів за поточну навчальну **Форми та види організації самостійної роботи**

I. Для формування нових та поглиблення існуючих у здобувачів науково ступеня доктора філософії (PhD) компетентностей з внутрішніх хвороб, а також отримання ними нових актуальних теоретичних знань, необхідних для професійної наукової діяльності аспірантів створені методичні розробки лекцій.

II. Для формування нових та поглиблення існуючих у здобувачів наукового ступеня доктора філософії (PhD) компетентностей з внутрішніх хвороб, а також вдосконалення практичних навичок і умінь, необхідних для професійної наукової діяльності аспірантів створені методичні розробки практичних і семінарських занять.

III. Позааудиторна самостійна робота - виконання аспірантами самостійних проектів (рефератів, оглядів літературних джерел, мультимедійних та інших презентацій тощо).

IV. Окреслена навчальним планом і робочою програмою підготовка до лекцій, семінарів, практичних робіт.

V. Дослідницька самостійна робота, яка орієнтована на проведення наукових досліджень (експериментування, теоретичні дослідження та ін.).

VI. Участь у роботі наукових конференцій, підготовка наукових тез, статей, доповідей.

Бали з дисципліни конвертуються у традиційну п'ятибальну шкалу за абсолютними критеріями, як наведено у таблиці.

Таблиця 1. Шкала оцінювання навчальної дисципліни
«Внутрішні хвороби»

Оцінка за 200-бальною шкалою	Оцінка за п'ятибальною шкалою
Від 180 до 200 балів	«5»
Від 150 до 179 балів	«4»
Від 120 до 149 балів	«3»
119 балів і нижче	«2» – незадовільно

Оцінка з дисципліни вноситься науковим керівником до «Відомості результатів поточного та підсумкового модульного контролю», «Індивідуального навчального плану аспіранта/здобувача».

Критерії оцінювання

Критерії оцінювання визначаються за національною шкалою – «5», «4», «3», «2» та шкалою ECTS – A, B, C, D, E, FX, F (Табл. 2, Табл. 3, Табл. 4).

Таблиця 2. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види освітньої діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою модульного контролю
180 - 200	A	відмінно
165 - 179	B	добре
150 - 164	C	
135 - 149	D	
120 - 134	E	задовільно
70 - 119	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 69	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Таблиця 3. Уніфіковані критерії оцінювання навчальних досягнень,

знань та вмінь (відповідь на навчальній практиці)

5 (відмінно)	A	Виставляється у випадку, коли аспірант знає зміст заняття та лекційний матеріал у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпано точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності
4,5 (дуже добре)	B	Аспірант має ґрунтовні знання, вміє застосовувати їх на практиці, але може допустити деякі неточності, окремі помилки в формулюванні відповідей
4 (добре)	C	Виставляється за умови, коли аспірант знає зміст заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематизовано, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчуваючи складнощі лише у найважчих випадках
3,5 (більш ніж задовільно)	D	Виставляється аспірантові на основі його знань всього змісту заняття та при задовільному рівні його розуміння. Аспірант спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчуваючи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно
3 (задовільно)	E	Аспірант має прогалини в знаннях з теми. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні
2 (незадовільно)	FX	Аспірант має фрагментарні знання з теми. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал
1 (незадовільно)	F	Аспірант повністю не знає програмного матеріалу, відмовляється відповідати

Таблиця 4. Шкала перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали для дисципліни «Внутрішні хвороби»

Середня арифметична оцінка за п'ятибальною шкалою	Бали ECTS	Середня арифметична оцінка за п'ятибальною шкалою	Бали ECTS
4,97-5	120	3,97-4,0	95
4,93-4,96	119	3,93-3,96	94
4,89-4,92	118	3,89-3,92	93
4,85-4,88	117	3,85-3,88	92
4,81-4,84	116	3,81-3,84	91
4,77-4,8	115	3,77-3,80	90
4,73-4,76	114	3,73-3,76	89
4,69-4,72	113	3,69-3,72	88
4,65-4,68	112	3,65-3,68	87
4,61-4,64	111	3,61-3,64	86
4,57-4,6	110	3,57-3,60	85
4,53-4,56	109	3,53-3,56	84
4,49-4,52	108	3,49-3,52	83
4,45-4,48	107	3,45-3,48	82
4,41-4,44	106	3,41-3,44	81

4,37-4,4	105	3,37-3,40	80
4,33-4,36	104	3,33-3,36	79
4,29-4,32	103	3,29-3,32	78
4,25-4,28	102	3,25-3,28	77
4,21-4,24	101	3,21-3,24	76
4,17-4,20	100	3,17-3,20	75
4,13-4,16	99	3,13-3,16	74
4,09-4,12	98	3,09-3,12	73
4,05-4,08	97	3,05-3,08	72
4,01-4,04	96	3,01-3,04	71
		3,0	70

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Адаптована клінічна настанова: хронічне обструктивне захворювання легень / Ю.І. Фещенко, В.К. Гаврисюк, О.Я. Дзюблик [та ін.] // Укр. пульмонолог. журнал. – 2020. – № 3. – С. 5–36.
2. Актуальні питання алергології в практиці сімейного лікаря. Навчальний посібник для лікарів – інтернів і лікарів слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти. За редакцією академіка НАМН України, професора Вороненко Ю.В., проф. Шекери О.Г., проф. Кузнецової Л.В. – К.: Видавець Заславський О.Ю., 2016. – 324 с. (Серія «Сімейна медицина»).
3. Актуальні питання внутрішніх хвороб у практиці сімейного лікаря [Текст]: навч. посіб. для лікарів-інтернів і лікарів - слухачів закл. (ф-тів) післядиплом. освіти / Ю. В. Вороненко [та ін.]; за ред. Ю. В. Вороненка, О. Г. Шекери, Л. В. Хімїон; М-во охорони здоров'я України, Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Ін-т сімейної медицини. - Київ: Заславський О. Ю., 2018. - 600 с.
4. Антиаритмічна терапія при фібриляції передсердь. Рекомендації робочої групи з порушень ритму серця Асоціації кардіологів України. – Київ, 2020. — 59 с.
5. Бронхіальна астма. Клінічна настанова, заснована на доказах. 2021. Режим доступу: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2021/12/2021_09_14_kn_ba.pdf
6. Бронхообструктивні захворювання у дорослих осіб: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, лікування. Навчальний посібник / за редакцією Фещенко Ю.І. – К., 2015. – 150 с.
7. Внутрішні хвороби [Текст]: підруч. засн. на принципах доказ. медицини, 2018/19 / Polish Institute for Evidence Based Medicine; [голов. ред. А. Яремчук-Качмарик; пер.: І. Авраменко та ін.; рис. Я. Зелінські]. - Краків: Прак. медицина, 2018. - 1632 с.
8. Внутрішні хвороби. Підручник, заснований на принципах доказової медицини 2018/19. Свінціцький А.С., Рік видання: 2018, Видавництво: Практична Медицина. – Режим доступу: <https://empendium.com/ua/>.
9. **Внутрішні хвороби:** підручник: у 2 ч. Ч. 1. Розділи 1-8 / Л.В. Глушко, С.В. Федоров, І.М. Скрипник та ін.; за ред. проф. Л.В. Глушка. — К.: ВСВ «Медицина», 2019. – 680 с.
10. **Внутрішні хвороби:** підручник: у 2 ч. Ч. 2. Розділи 9-24 / Л.В. Глушко, С.В. Федоров, І.М. Скрипник та ін.; за ред. проф. Л.В. Глушка. — К.: ВСВ «Медицина», 2019. — 584 с. + 6 с. кольор. вкл.
11. Внутрішня медицина: ревматологія: навч. посіб. / В.Є. Кондратюк, М.Б. Джус. – К.: ВСВ «Медицина», 2017. – 272 с.
12. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / за ред. Н. В. Харченко, О. Я. Бабака. – 2-е вид., переробл., доповн. – Кіровоград: Поліум, 2016. – Т. 1. – 488 с.
13. Губергріц Н. Б. Хронічні гепатити та цирози печінки: навч. посібник / Н. Б. Губергріц, Н. В. Харченко. – Кіровоград: ПОЛІУМ, 2015. – 288 с.
14. Державна установа "Інститут нефрології Національної академії медичних наук України": клінічні протоколи. – Режим доступу: http://inephrology.kiev.ua/?page_id=240.
15. Діагностика та лікування ревматичних захворювань: навч. посібник / А. С. Свінціцький. – К.: Медкнига, 2017. – 372 с.
16. Електрокардіографічна діагностика і лікування в невідкладній кардіології / В.А. Скибчик, Я.В. Соломенчук. 2-ге доповнене видання. – Л:Простір-М, 2016. – 164с.
17. Ендокринологія: підручник для студ. вищих мед. навч. закладів / [П.М. Боднар, Ю.І. Комісаренко, Г.П. Михальчишин та ін.]; за ред. Ю.І. Комісаренко, Г.П. Михальчишин. – 5-те вид., оновл. та доповн. – Вінниця: Нова Книга, 2020. – 536 с.
18. Жарінов О.Й., Куць В.О., Вережнікова Г.П., Серова О.Д. Практикум з електрокардіографії. — Львів-Київ, 2014. — 268 с.

19. Залізодефіцитна анемія / Видиборець С. В., Гайдукова С. М., Черноброва О. І. та ін.: навч посіб. – Вінниця-Бориспіль: ТОВ «Меркьюрі- Поділля», 2012. – 238 с.
20. Імунологія. Національний підручник / За загальною редакцією Кузнецової Л.В., Бабаджана В.Д., Літуса В.І. – Київ. - 2015. - 584 с.
21. Інфекційні хвороби: підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів / О. А. Голубовська [та ін.] ; за ред. О. А. Голубовської. - 2-е вид., переробл. і допов. - Київ : Медицина , 2018. - 686 с.
22. КАРДІОЛОГІЯ. Навчальний посібник для підготовки до комплексного практично-орієнтованого державного іспиту з внутрішньої медицини, В. Д. Сиволап, Д. А. Лашкул, Запоріжжя, 2018.
23. Клінічна лабораторна діагностика: підручник / Л.Є. Лаповець, Г.Б. Лебедь, О.О. Ястремська та ін.; за редакцією Л.Є. Лаповець. – К.: ВСВ «Медицина», 2021. – 472 с.
24. Клінічна фармакологія: навчальний посібник/ Є.І Шоріков, Г.І. Шумко, О.С.Хухліна та ін.- Вінниця: Нова Книга, 2019.- 512с
25. Кондратюк В.Є., Джус М.Б. Внутрішня медицина: Ревматологія. – К.: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2017. – 272 с.
26. Медико-соціальні проблеми здоров'я в умовах пандемії COVID-19: посіб. / Т. С. Манойленко та ін.; за ред. В. М. Коваленка, В. М. Корнацького. – Черкаси: Видавець Третяков О. М., 2021. – 240 с.
27. Медицина невідкладних станів: Екстрена (швидка) медична допомога: підручник (ВНЗ IV р. а.) / І.С. Зозуля, В.І. Боброва, Г.Г. Роцін та ін.; за ред. І.С. Зозулі. — 3-є вид., перероб. і допов. – К.: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2017. – 960 с.
28. Мясников Г.В. Керівництво з воєнно – польової терапії (спеціальна частина). – К., 2015. – 256 с.
29. Надання невідкладної допомоги пацієнтам із гострою серцево- судинною патологією: навчальний посібник/ Зозуля І.С., Ганджа Т.І., Іващенко О.В. та інш. – Вінниця, Тов «Меркьюрі-Поділля», 2016. — 87 с.
30. Наказ МОЗ України від 05.06.2019 № 1269 "Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації екстреної медичної допомоги". – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1269282-19#Text>
31. Наказ МОЗ України від 15.09.2021 № 1957 «Про затвердження Уніфікованого клінічного протоколу екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та кардіореабілітації «Гострий коронарний синдром без елевачії сегмента ST»». – **Режим доступу:** <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1957282-21#Text>
32. Наказ МОЗ України від 15.01.2021 N 51. Про затвердження стандартів медичної допомоги при вірусному гепатиті С у дорослих – Режим доступу: https://zakononline.com.ua/documents/show/492960_667794#n6
33. Наказ МОЗ України від 15.01.2021 N 49. Про затвердження стандартів медичної допомоги при вірусному гепатиті В у дорослих – Режим доступу: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/2021_49_standart_vgv_dor.pdf
34. Наказ МОЗ України від 13.09.2014 р. № 638 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при хронічному панкреатиті». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0638282-14#Text>
35. Нариси клінічної пульмонології [Текст] / Під ред. В.К. Гаврисяка. - Київ, 2016. - 336 с.
36. Невідкладні стани в клініці внутрішніх хвороб [Текст] : навч. посіб.: у 2-х ч. Ч. 2. Пульмонологія, нефрологія, алергологія, гематологія та гастроентерологія / Л. Н. Приступа, В. Г. Псарьова, В. В. Лаба [та ін.] ; за заг. ред. Л. Н. Приступи. - Суми : СумДУ, 2017. - 219 с.
37. Невідкладні стани в клініці внутрішніх хвороб [Текст] : навч. посіб.: у 2-х ч. Ч.1. Кардіологія, ендокринологія та ревматологія / Л. Н. Приступа, В. Г. Псарьова, В. В. Лаба [та ін.] ; за заг. ред. Л. Н. Приступи. - Суми : СумДУ, 2017. - 217 с.

38. Негоспітальна пневмонія [Текст] / Ю. І. Фещенко, О. Я. Дзюблик, Я. О. Дзюблик. Монографія. – К.: Саміт-книга, 2020. – 468 с.
39. Онкологія: підручник / Г.В. Бондар, А.І. Шевченко, І.Й. Галайчук, Ю.В. Думанський та ін. — 2-е видання. – К.: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2019. – 520 с.
40. Основи електрокардіографії / О. Й. Жарінов, В. О. Куць (ред.) – Львів: МС, 2017. – 240 с.
41. Osteoартроз: клінічна настанова. – К., 2017. – Режим доступу: https://dec.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/akn_oste.pdf.
42. Професійні хвороби: Підручник для мед. ВНЗ IV р.а. — 5-те вид. перероб. та доп. Затверджено МОН / За ред. В.А. Капустника, І.Ф. Костюк. — К., 2017. — 536 с.
43. Ревматоїдний артрит: адаптована клінічна настанова, заснована на доказах. – К., 2014. – Режим доступу: https://dec.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/2014_263_akn_ra.pdf.
44. Рекомендації Асоціації кардіологів України з діагностики та лікування хронічної серцевої недостатності (2017) / Л.Г. Воронков, К.М. Амосова, Г.В. Дзяк [та ін.] // Серцева недостатність та коморбідні стани. – 2017. – №1 (Дод. № 1). С. 1-64.
45. Рекомендації з діагностики та лікування дисліпідемій (затверджено на XXI Національному конгресі кардіологів України) / О.І. Мітченко, М.І. Лутай. – Київ, 2020. – 48 с.
46. Серцево-судинні захворювання. Класифікація, стандарти діагностики та лікування / За ред. В.М. Коваленка, М.І. Лутая, Ю.М. Сіренка, О.С. Сичова. К.: Асоціація кардіологів України. – К.: МОРІОН, 2021. – 320 с.
47. Стан здоров'я народу України в умовах війни: посіб. / Т. С. Манойленко [та ін.]; за ред. В. М. Коваленка, В. М. Корнацького – Київ, 2022. – 218 с.
48. Стан здоров'я народу України та медичної допомоги третинного рівня: посіб. / Т. С. Манойленко [та ін.]; за ред. В. М. Коваленка, В. М. Корнацького – Київ, 2019. – 222 с.
49. Суправентрикулярні тахікардії: сучасні методи діагностики та лікування (методичні рекомендації) / О. С. Сичов [та ін.]. – Київ, 2021. – 40 с.
50. Суправентрикулярні тахікардії: сучасні методи діагностики та лікування (фокус на оновлені рекомендації Європейської асоціації кардіологів щодо ведення пацієнтів із суправентрикулярними тахікардіями 2019 року) / О.С. Сичов, А.О. Бородай, Г.М. Солов'ян, Т.В. Міхалева // Аритмологія. – 2021. – № 3 (39). – С. 40-53.
51. Сучасні класифікації та стандарти лікування розповсюджених захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи, нормативні показники, трактування змін / За ред проф. Ю.М. Мостового. – 28-е видання, змін. – Вінниця: Центр ДЗК, 2021. – 792 с.
52. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 03.09.2014 р. №613 Пептична виразка шлунка та дванадцятипалої кишки у дорослих (2014). – Режим доступу: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/2014_613ukpmd_peptvyr.pdf
53. Уніфікований клінічний протокол первинної, екстреної та вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги «Артеріальна гіпертензія» (2016 р.) / Міністерство охорони здоров'я України, робоча група // Артеріал. гіпертензія. – 2016. – № 3. – С. 51-83.
54. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги «Залізодефіцитна анемія» Наказ МОЗ України від 02.11.2015 р. № 709. Режим доступу: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/2015_709_ukpmd_zda.pdf
55. Фібриляція і тріпотіння передсердь / За ред. О. Жарінова, В. Куця. – К.: Четверта хвиля, 2022. – 244 с.
56. Функціональна діагностика: національний підручник / за ред. О. Жарінова, Ю. Іваніва, В. Куця. – К.: Четверта хвиля, 2018. – 732 с.
57. Цукровий діабет: клінічна настанова, заснована на доказах. – 2022. Режим доступу: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/2023_nastanova-czd_dorosli.pdf

1. 2017 ESC Guidelines for the management of acute myocardial infarction in patients presenting with ST-segment elevation: The Task Force for the management of acute myocardial infarction in patients presenting with ST-segment elevation of the European Society of Cardiology (ESC) / B. Ibanez, S. James, S. Agewall [et al.] // *Eur. Hear. J.* – 2018. – Vol. 39 (2). – P. 119-177.
2. 2017 ESC Guidelines on the Diagnosis and Treatment of Peripheral Arterial Diseases / V. Aboyans, J. B. Ricco, M. Bartelink [et al.] // *Eur. Heart. J.* – 2018. – Vol. 39 (9). – P. 763-816.
3. 2018 ESC/EACTS Guidelines on myocardial revascularization The Task Force on myocardial revascularization of the European Society of Cardiology and European Association for Cardio-Thoracic Surgery Developed with the special contribution of the European Association for Percutaneous Cardiovascular Interventions / Franz-Josef Neumann et al. *Eur. Heart J.* 2019. № 40 (2). P. 87–165.
4. 2018 ESC/ESH Guidelines for the management of arterial hypertension/ B. Williams et al. *Eur. Heart J.* 2018. Sep. 1; №39 (33). P. 3021–3104.
5. 2019 ESC Guidelines for the diagnosis and management of chronic coronary syndromes / J. Knuut, W. Wijns, A. Saraste [et al.] // *Eur. Heart. J.* – 2019. – Vol. 1 (71). – P. 425.
6. 2019 ESC Guidelines on diabetes, pre-diabetes, and cardiovascular diseases developed in collaboration with the EAS / F. Cosentino, P. J. Grant, V. Aboyans [et al.] // *Eur. Hear. J.* – 2019. – Vol. 1 (69). – P. 486.
7. 2020 ESC Guidelines for the diagnosis and management of atrial fibrillation developed in collaboration with the European Association for Cardio-Thoracic Surgery (EACTS): The Task Force for the diagnosis and management of atrial fibrillation of the European Society of Cardiology (ESC) Developed with the special contribution of the European Heart Rhythm Association (EHRA) of the ESC / G. Hindricks, T. Potpara, N. Dagres [et al.] // *Eur Heart J.* – 2021. – Vol. 42(5). – P. 546-547.
8. 2020 ESC Guidelines for the management of acute coronary syndromes in patients presenting without persistent ST-segment elevation / J.-P. Collet et al. // *European Heart Journal.* – 2021. – Vol. 42 (14). – P. 1289-1367.
9. 2020 ESC Guidelines for the management of adult congenital heart disease / H. Baumgartner, J. de Backer, S. Babu-Narayan [et al.] // *Eur Heart J.* – 2021. – Vol. 42 (6). – P. 563-645. doi:10.1093/eurheartj/ehaa554.
10. 2020 ESC Guidelines on sports cardiology and exercise in patients with cardiovascular disease / A. Pelliccia, S. Sharma, S. Gati [et al.] // *Eur Heart J.* – 2021. – Vol. 42(1). – P. 17-96. doi:10.1093/eurheartj/ehaa605.
11. 2020 International Society of Hypertension Global Hypertension Practice Guidelines. Hypertension / T. Unger, C. Borghi, F. Charchar [et al.] // *Hypertension.* – 2020. – Vol. 75(6). – P. 1334-1357. doi: 10.1161/HYPERTENSIONAHA.120.15026.
12. 2021 ACC/AHA/SCAI Guideline for Coronary Artery Revascularization: A Report of the American College of Cardiology/American Heart Association Joint Committee on Clinical Practice Guidelines / J. Lawton, J. Tamis-Holland, S. Bangalore [et al.] // *JACC.* – 2022. – Vol. 79 (2). – P. e21-e129.
13. 2021 EACTS Guidelines for the management of valvular heart disease / A. Vahanian, F. Beyersdorf, F. Praz [et al.] // *Eur Heart J.* – 2021. – URL: <https://www.escardio.org/Guidelines/Clinical-Practice-Guidelines/2021-Valvular-Heart-Disease>.
14. 2021 ESC Guidelines for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure / T. McDonagh et al. // *Eur Heart J.* – 2021. – Vol. 42(36). – P. 3599-3726.
15. 2021 ESC Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice / F. Visseren, F. Mach, Y. Smulders [et al.] // *Eur Heart J.* – 2021. – Vol. 42(34). – P. 3227-3337. doi: 10.1093/eurheartj/ehab484.
16. 2022 GINA Report, Global Strategy for Asthma Management and Prevention. – Режим доступу: <https://ginasthma.org/gina-reports/>.
17. 2022 GINA Report, Global Strategy for Asthma Management and Prevention. – Режим доступу: <https://ginasthma.org/wp-content/uploads/2022/05/GINA-Main-Report-2022-FINAL-22-05-03-WMS.pdf>.
18. American Diabetes Association. Standards of Care in Diabetes-2023. – Режим доступу: https://diabetesjournals.org/care/issue/46/Supplement_1.

19. Antiarrhythmic drugs - clinical use and clinical decision making: a consensus document from the European Heart Rhythm Association (EHRA) and European Society of Cardiology (ESC) Working Group on Cardiovascular Pharmacology, endorsed by the Heart Rhythm Society (HRS), Asia-Pacific Heart Rhythm Society (APHRS) and International Society of Cardiovascular Pharmacotherapy (ISCP) / G. A. Danetal. *Europace*. 2018. May. 1; № 20 (5). P. 731–732an. doi: 10.1093/europace/eux373.
20. Approach to the diagnosis of secondary hypertension in adults / R. Siru, J. Conradie, M. Gillett, M. Page // *Aust Prescr.* – 2021. – Vol. 44(5). – P. 165-169. doi: 10.18773/austprescr.2021.038.
21. Braunwald's Heart Disease: A Textbook of Cardiovascular Medicine / Ed. by P. Libby, R.O. Bonow, D.L. Mann, G.F. Tomaselli, D. Bhatt, S.D. Solomon, E. Braunwald. Elsevier, 2022. 2032 p.
22. Chawla LS, Bellomo R, Bihorac A, et al. Acute kidney disease and renal recovery: consensus report of the Acute Disease Quality Initiative (ADQI) 16 Workgroup. *Nat Rev Nephrol*. 2017;13(4):241-257. doi:10.1038/nrneph.2017.2.
23. Clinical Pharmacology and Therapeutics (Lecture Notes) 10th Edition / By G. McKay, M. Walters, N. Ritchie. – Wiley-Blackwell, 2021. – 320 p.
24. COVID-19 Clinical Guidance For the Cardiovascular Care Team. Available from: <https://www.acc.org/~media/665AFA1E710B4B3293138D14BE8D1213.pdf>
25. Current Medical Diagnosis and Treatment 2022: 61st Edition / By M. Papadakis, S. McPhee, M. Rabow, K. McQuaid. - McGraw Hill / Medical, 2021. – 1840 p.
26. Daya A. H., Hage F. G. Guidelines in review: ACC/AATS/AHA/ASE/ASNC/SCAI/SCCT/STS 2017 appropriate use criteria for coronary revascularization in patients with stable ischemic heart disease. *J NuclCardiol*. 2017. Oct.;№ 24(5). P. 1793-1799. doi: 10.1007/s12350-017-1017-6.
27. ESC CardioMed (3 edn.) / Ed. by A. Camm, T. Lüscher, G. Maurer, P. Serruys. – Oxford University Press, 2018. – 3408 p.
28. ESC guidance for the diagnosis and management of cardiovascular disease during the COVID-19 pandemic: part 1—epidemiology, pathophysiology, and diagnosis. *Eur Heart J*. 2021. doi:10.1093/eurheartj/ehab696.
29. ESC guidance for the diagnosis and management of cardiovascular disease during the COVID-19 pandemic: part 2—care pathways, treatment, and follow-up. *Eur Heart J*. 2021. doi:10.1093/eurheartj/ehab697.
30. Firestein & Kelley's Textbook of Rheumatology, 2-Volume Set 11th Edition / By G.S. Firestein, R.C. Budd, S.E Gabriel, I.B. McInnes, J.R. O'Dell, G. Koretzky. - Philadelphia, PA: Elsevier, 2020. – 2300 p.
31. Global strategy for the diagnosis, management, and prevention of chronic obstructive pulmonary disease (2023 report). – Режим доступа: <https://goldcopd.org/wp-content/uploads/2023/03/GOLD-2023-ver-1.3-17Feb2023 WMV.pdf>.
32. Gulati M., Levy P., Mukherjee D. et al. 2021 AHA/ACC/ASE/CHEST/SAEM/SCCT/SCMR Guideline for the Evaluation and Diagnosis of Chest Pain: A Report of the American College of Cardiology/American Heart Association Joint Committee on Clinical Practice Guidelines // *Circulation*. – 2021. – Vol. 144 (22). – P. e368-e454. doi: 10.1161/CIR.0000000000001029.
33. Halvorsen S, Mehilli J, Cassese S, et al. 2022 ESC Guidelines on cardiovascular assessment and management of patients undergoing non-cardiac surgery [published online ahead of print, 2022 Aug 26]. *Eur Heart J*. 2022;ehac270. doi:10.1093/eurheartj/ehac270.
34. Harrison's Principles of Internal Medicine, Twenty-First Edition (Vol.1 & Vol.2) 21st Edition / By J. Loscalzo, A. Fauci, D. Kasper, S. Hauser, D. Longo, J. Larry Jameson. - McGraw-Hill/Medical, 2022. – 4384 p.
35. Heart Failure: A Companion to Braunwald's Heart Disease / Ed. by G.M. Felker, D.L. Mann. Elsevier, 2020. 760 p.
36. Heidenreich P.A., Bozkurt B., Aguilar D., Allen L.A., Byun J.J. et al. 2022 AHA/ACC/HFSA Guideline for the Management of Heart Failure: A Report of the American College of Cardiology/American Heart Association Joint Committee on Clinical Practice Guidelines. *Circulation*. 2022. doi: 10.1161/CIR.0000000000001063. Epub ahead of print.

37. Hoffbrand's Essential Haematology (Essentials): 8th Edition / By A. Hoffbrand, D. Steensma. – Wiley-Blackwell, 2019. – 432 p.
38. Humbert M, Kovacs G, Hoepfer MM, et al. 2022 ESC/ERS Guidelines for the diagnosis and treatment of pulmonary hypertension [published online ahead of print, 2022 Aug 26]. *Eur Heart J*. 2022;ehac237. doi:10.1093/eurheartj/ehac237.
39. Invasive Management of Acute Myocardial Infarction Complicated by Cardiogenic Shock: A Scientific Statement From the American Heart Association / T.D. Henry, M.I. Tomey, J.E. Tamis-Holland [et al.] // *Circulation*.– 2021.– Vol. 143.– P. e815–e829. doi: 10.1161/CIR.0000000000000959.
40. KDIGO 2021 Clinical Practice Guideline for the Management of Blood Pressure in Chronic Kidney Disease. – Режим доступа: <https://kdigo.org/wp-content/uploads/2016/10/KDIGO-2021-BP-GL.pdf>.
41. KDIGO 2021 Clinical Practice Guideline for the Management of Glomerular Diseases. – Режим доступа: <https://kdigo.org/wp-content/uploads/2017/02/KDIGO-Glomerular-Diseases-Guideline-2021-English.pdf>.
42. KDIGO 2022 Clinical Practice Guideline for Diabetes Management In Chronic Kidney Disease. – Режим доступа: https://kdigo.org/wp-content/uploads/2022/03/KDIGO-2022-Diabetes-Management-GL_Public-Review-draft_1Mar2022.pdf.
43. Knuuti J., Wijns W., Saraste A. et al. 2019 ESC Guidelines for the diagnosis and management of chronic coronary syndromes // *European Heart Journal*. – 2020. – Vol. 41(3). – P. 407-477. doi: 10.1093/eurheartj/ehz425.
44. Kulik A., Ruel M., Jneid H. Secondary prevention after coronary artery bypass graft surgery. A Scientific Statement from the American Heart Association. *Circulation*. 2015. Mar. 10; № 131 (10). P. 927–964.
45. Löhr M.J., Dominguez-Munoz E., Jonas Rosendahl J. et al. (2017) United European Gastroenterology evidence-based guidelines for the diagnosis and therapy of chronic pancreatitis (HaPanEU). *UEG*, Mar. 1 (<http://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2050640616684695>).
46. Mancia Chairperson G et al. 2023 ESH Guidelines for the management of arterial hypertension The Task Force for the management of arterial hypertension of the European Society of Hypertension Endorsed by the European Renal Association (ERA) and the International Society of Hypertension (ISH). *J Hypertens*. 2023 Jun 21. doi: 10.1097/HJH.0000000000003480.
47. Mahmoudi M., Ledford D. K., Craig T. Allergy and Asthma: The Basics to Best Practices, 2019. Publisher: Springer, language: english, pages: 992.
48. Neumann F., Sousa-Uva M., Ahlsson A. et al. 2018 ESC/EACTS Guidelines on myocardial revascularization // *European Heart Journal*. – 2019. – Vol. 40 (2). – P. 87-165. doi: 10.1093/eurheartj/ehy394.
49. Principles of pulmonary medicine / By S.E. Weinberger, B.A. Cockrill, J. Mandel. – Philadelphia, PA: Elsevier, 2019. – 424 p.
50. Singh A. B. Allergy and allergen immunotherapy: new mechanisms and strategies, 2017. Edition: 1, publisher: AppleAcademicPressInc, language: english, pages: 528.
51. Sleisenger and Fordtran's Gastrointestinal and Liver Disease- 2 Volume Set: Pathophysiology, Diagnosis, Management 11th Edition / By M. Feldman, L.S. Friedman, L.J. Brandt MD. - Philadelphia, PA: Elsevier, 2020. – 2488 p.
52. Textbook of Adult Emergency Medicine 5th Edition / By P. Cameron, M. Little, B. Mitra, C. Deasy. – Philadelphia, PA: Elsevier, 2019. – 1008 p.
53. Textor S. Evaluation of secondary hypertension / Textor S. – 2021. – URL: <https://www.uptodate.com/contents/evaluation-of-secondary-hypertension>.
54. The ESC Handbook on Cardiovascular Pharmacotherapy (The European Society of Cardiology Series) 2nd Edition / By J. Kaski, K. Kjeldsen. - OUP Oxford, 2019. – 957 p.
55. Williams Textbook of Endocrinology 14th Edition / By S. Melmed, R. Koenig, C. Rosen, R. Auchus, A. Goldfine. – Philadelphia, PA: Elsevier, 2019. – 1792 p.
56. Wintrobe's Clinical Hematology 14th Edition / By J.P. Greer MD , D.A. Arber , B.E. Glader , A.F. List, R.T. Means Jr., G.M. Rodgers. – LWW, 2018. – 2432 p.
57. Yamada's Textbook of Gastroenterology: 7th Edition /By T. Wang, M. Camilleri, B. Lebowhl, K. Wang, A. Lok, G. Wu, W. Sandborn. - Wiley-Blackwell, 2022. - 3296 p.

58. Zeppenfeld K, Tfelt-Hansen J, de Riva M, et al. 2022 ESC Guidelines for the management of patients with ventricular arrhythmias and the prevention of sudden cardiac death [published online ahead of print, 2022 Aug 26]. *Eur Heart J.* 2022;ehac262. doi:10.1093/eurheartj/ehac262.

Інформаційні ресурси:

1. Державний експертний центр МОЗ України: <https://www.dec.gov.ua/>
2. Джерела доказової медицини: <https://moz.gov.ua/protokoli>
3. Реєстр медико-технологічних документів: <https://www.dec.gov.ua/mtd/home/>
4. АМА (American Medical Association): <https://www.ama-assn.org/>
5. American Academy of Family Physicians: <http://www.aafp.org/home.html>
6. American Academy of Pediatrics Policy (AAP Policy) Clinical Practice Guidelines: <https://www.aap.org>
7. American Association for the Study of Liver Diseases: <https://www.aasld.org/>
8. American College of Cardiology: <http://www.acc.org/>
9. American College of Emergency Physicians: <https://www.acep.org/>
10. American College of Gastroenterology: <https://gi.org/>
11. American College of Rheumatology: <https://rheumatology.org/>
12. American Gastroenterological Association: <https://gastro.org/>
13. American Heart Association: <http://news.heart.org/>
14. American Society for Gastrointestinal Endoscopy: <https://www.asge.org/home>
15. American Thyroid Association: <https://www.thyroid.org/>
16. BMJ Clinical Evidence: <http://clinicalevidence.bmj.com>
17. Brain Trauma Foundation (BTF): <https://www.braintrauma.org/http://www.trauma.org/>
18. British Society of Gastroenterology: <https://www.bsg.org.uk/>
19. Eastern Association for the Surgery of Trauma: <https://www.east.org/>
20. European Alliance of Associations for Rheumatology: <https://www.eular.org/>
21. European Association for the Study of the Liver: <https://easl.eu/>
22. European Pediatric Association, the Union of National European Pediatric Societies and Associations (EPA/UNEPSA): <http://www.epa-unepsa.org/>
23. European Respiratory Society: <https://www.ersnet.org/>
24. European Society of Cardiology: <http://www.escardio.org/>
25. European Society of Gastrointestinal Endoscopy: <https://www.esge.com/>
26. International Diabetes Federation: <https://idf.org/about-diabetes/resources/>
27. Medscape from WebMD: <http://www.medscape.com>
28. National Comprehensive Cancer Network <https://www.nccn.org/>
29. National Guideline Clearinghouse: <https://www.guideline.gov/>
30. National Institute for Health and Clinical Excellence (NICE): <https://www.nice.org.uk/>
31. National Kidney Foundation: <https://www.kidney.org/professionals/guidelines>
32. Royal College of Physicians: <https://www.rcplondon.ac.uk/>
33. The Association of the Scientific Medical Societies in Germany: <http://www.awmf.org>
34. The Cochrane Collaboration The Cochrane Library: <http://www.cochrane.org/>
35. The European Society for Emergency Medicine: <https://www.eusem.org/>
36. The Finnish Medical Society Duodecim: <https://www.duodecim.fi/>
37. The French National Authority for Health: <http://www.has-sante.fr/>
38. The National Association of Emergency Medical Technicians (NAEMT) <http://www.naemt.org/>
39. The National Association of State EMS Officials: <https://www.nasemso.org/>
40. The National Health and Medical Research Council (NHMRC): <https://www.nhmrc.gov.au>

41. UpToDate: <http://www.uptodate.com>

42. Western Trauma Association: <https://westerntrauma.org/>

43. World Gastroenterology Organization: <https://www.worldgastroenterology.org/>